herpy

GECKOR

Namib web-footed gecko

Pachydactylus rangei

En nästan genomskinlig, laxfärgad ökengecko med jättestora ögon och simhud mellan tårna, som den använder som skovel i Namibökens lösa dynsand. Den är nattaktiv och gräver ner sig på dagen. Den behöver djup sand, torr luft och svala nätter och är en art för den erfarne hållaren.

Familj: Gekkonidae Tidigare namn: *Palmatogecko rangei; Syndactylosaura schultzei*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**11-14 cm** total längd inkl. svans
Vikt	**5-10 g**
Livslängd	**5-8 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Marklevande och grävande**
Biotop	**Öken**
Svårighetsgrad	**Erfaren**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 40 × 30 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**24-28 °C**
Värmeplats	**32-35 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
UVB	**Valfritt** Fergusonzon 1
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**9-12 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Inkubation	**56-75 dagar** vid 30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Pachydactylus rangei är en liten, slank gecko med blek, nästan genomskinlig hud i en laxfärgad ton. Vissa djur har ljusbruna ränder eller ett fint nätmönster, andra är nästan utan teckning. Huvudet är tydligt avsatt från kroppen, och de stora, mörka ögonen har lodrät pupill. Benen är tunna men fötterna är breda, och tårna är förbundna med hud ända ut till spetsarna. Simhuden har ingenting med vatten att göra: den fungerar som en spade. Geckon sprider tårna så att foten bildar en yta, och fram- och bakben arbetar tillsammans när den gräver ned sig och kastar sanden bakåt.

Arten beskrevs 1908 av den svenske zoologen Lars Gabriel Andersson som *Palmatogecko rangei*. Artnamnet hedrar samlaren Paul Range, som hittade typexemplaret vid Lüderitz. År 2005 flyttades den till släktet *Pachydactylus*, där den tillsammans med *Pachydactylus vanzyli* utgör den så kallade Palmatogecko-gruppen, och den är fortfarande känd under det gamla släktnamnet *Palmatogecko*. *Syndactylosaura schultzei* är en yngre synonym.

Den är en av de mindre geckorna, omkring 11-14 cm inklusive svans. Honorna är större och tyngre än hanarna och kan väga upp mot 10 g, medan hanarna väger 5-6 g. I naturen finns det lika många vuxna hanar och honor. Geckon har också en röst med ett brett register från pip och klick till kväkande och skällande ljud, som den använder när den störs eller söker en partner.

I naturen blir djuren sällan mer än omkring fem år gamla, och i fångenskap blir de ofta äldre. Den högsta åldern är inte känd; 5-8 år är en försiktig uppskattning.

Geckon är skör och har tunn hud, så den lämpar sig bättre för att beskådas än för att hanteras. Däremot är den fascinerande att hålla när den får det den är byggd för: djup, lös sand, varma platser, svala gömslen och mörka nätter med lite fukt i luften.

Utbredning och livsmiljö

Arten lever längs Afrikas sydvästra kust i Namiböknen och de angränsande sandområdena. Utbredningen sträcker sig från Moçâmedes (numera Namibe) i södra Angola till Daberas i Richtersveld i nordvästra Sydafrika. Huvuddelen av beståndet lever sannolikt i Namibias breda kustöken mellan floderna Koichab och Kuiseb. Typlokalen är Lüderitz.

Geckon håller sig mest nära kusten, men har hittats upp till omkring 130 km inåt landet och upp till ca 300 meters höjd.

> **Naturlig utbredning:** Namibia, Angola och Sydafrika.

LIVSMILJÖ

Geckon är specialist på lös, vindblåst sand: sanddyner och deras läsidor, sandslätter och kanter med gles, vindpiskad vegetation och sten. Ungdjuren sitter ofta på dynernas branta läsidor, hanarna mer sällan. Tätheten kan nå omkring 19 djur per hektar, och vissa vuxna har revir på över 4 ha, så geckon rör sig vitt omkring på natten.

Miljön är extrem. Vid markytan varierar temperaturen under året från omkring 1 °C till knappt 43 °C, medan den nere i sanden bara växlar mellan ca 21 och 32 °C. Det faller omkring 60 mm nederbörd per år, och mindre än hälften är regn, resten är dimma. Kallt havsvatten och en varm kust ger tät dimma på natten. Geckon tillbringar dagen i en självgrävd gång som kan vara upp till en meter djup, och kommer först fram efter solnedgången. Vatten får den framför allt från dimmans kondens på växter och sandkorn, och den kan också ta upp fukt genom huden. Det mönstret av torra dagar och fuktiga nätter är det man ska efterlikna i terrariet.

Skötsel

TERRARIET

Använd ett långt, lågt terrarium, för det är bottenytan som räknas. Ett par bör ha minst 60 × 40 × 30 cm (längd × bredd × höjd), och större är bättre.

Botten är hela inredningen. Använd fin, rundkornig natursand eller strandsand helt utan lera, så att den varken klumpar sig eller blir hård när den torkar efter sprayning. Krossad industrisand och kalksand ska undvikas. Sandlagret ska vara 8-10 cm djupt så att djuret kan gräva en riktig gång och dra sig undan värmen. Lägg ut platta bitar av kork eller trä eller ett omvänt lerfat som gömslen. Tunga stenar ska stå direkt på terrariets botten så att de inte kan glida ned över ett grävande djur.

Geckon kan inte klättra alls, så terrariet kan stå helt utan lock för bästa ventilation. Ett nätlock håller dock andra djur och lösa insekter ute och skadar inte. Ventilationen är avgörande eftersom sandens yta måste torka upp under dagen.

TEMPERATUR

Ge en temperaturgradient, så att djuret själv kan välja. På dagen ska bakgrunden vara 24-28 °C, och omkring en tredjedel av bottenytan värms upp till 32-35 °C. Resten av terrariet bör inte understiga ca 24 °C på dagen. På natten ska temperaturen sjunka till 18-22 °C. Den stora skillnaden mellan dag och natt är naturlig för arten. Mät också temperaturen nere i sanden, för det är där geckon ligger på dagen.

Man kan värma med värmekabel eller värmematta under en del av botten. Det fungerar så länge värmen bara sitter under en tredjedel av ytan och styrs av en termostat, så att det alltid finns sval sand att gräva ner sig i. Kom ihåg att sanden över en bottenvärmare blir varmare ju djupare djuret gräver. En svag värmelampa över den ena änden är ett bra alternativ, eftersom den värmer ovanifrån så att geckon kan svalka sig genom att gräva sig djupare ner.

För avel hålls en vintervila på omkring två månader vid 18-21 °C, se avsnittet om parning.

Läs mer: Värme och temperatur Läs mer: Vintervila och årstider

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Arten lever i öken, men är beroende av nattens dimma och dagg. Håll luften förhållandevis torr och väl ventilerad, omkring 30-50 % relativ luftfuktighet. Intervallet är en uppskattning utifrån levnadssättet.

Spraya lätt en gång om dagen, på kvällen, på bakväggen och på sanden i en del av botten, gärna under gömställena, så att djuret kan dricka droppar. Sanden ska bara bli fuktig i ytan och vara torr igen nästa dag, annars blir den kall och mögelangripen. Gör aldrig hela botten blöt.

En låg skål med friskt vatten skadar inte, även om många ökengeckor aldrig verkar använda den. En hygrometer visar om luften håller sig torr.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Arten är utpräglat nattaktiv och ligger nergrävd på dagen, så UVB är inte avgörande när insekterna pudras med kalk och D3-vitamin. Arten kan hållas utan särskild belysning. Vill du ge UVB, använd ett svagt lysrör över en del av terrariet (Ferguson-zon 1, UV-index omkring 0,5-1 på det mest belysta stället), och låt resten, särskilt sanden, ligga i skugga. Det är en försiktighetsregel.

Håll ljuset tänt 12 timmar per dygn, och håll natten helt mörk. Undvik färgat nattljus, som kan störa ett djur med så stora ögon.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

Geckon är insektsätare och tar i naturen termiter, myror, skalbaggar, gräshoppor och spindlar. Den är glupsk, men ingen skicklig jägare, så bytet ska vara lätt att fånga. Syrsor i lagom storlek är den bästa baskosten, kompletterad med små dubiakackerlackor och mjölmaskar. Insekterna ska vara mindre än avståndet mellan djurets ögon.

Vuxna matas varannan till var tredje dag efter aptit. Ge ett varierat utbud, mata insekterna väl i förväg, och pudra dem lätt med kalk. Ge kalk med D3 regelbundet, särskilt om det inte finns UVB. Ta bort levande rester efteråt, för de stressar djuren.

Ungar ska ha de allra minsta insekterna: nykläckta syrsor och framför allt silverfiskar (*Thermobia domestica*), som är särskilt väl lämpade. Ge så mycket att alla får något, men inte så mycket att lådan kryllar av foderdjur som stressar ungarna.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

Geckon är nervös, snabb och skör, och huden är tunn. Den är ett djur att titta på. Hantera den bara när den måste flyttas, och låt den hellre gå in i en liten behållare än att gripa den. Ta aldrig tag i svansen.

Det sociala livet är oförutsägbart. Flera hanar kan gå fredligt tillsammans, men de kan också slåss. Håll därför djuren enskilt, parvis eller som en hane med två-tre honor i ett rymligt terrarium, och håll ett öga på dem. Dela dem om du ser jagande, bett, viktminskning eller djur som håller sig undan från fodret. Vänta med att prova flera hanar tillsammans tills du känner arten väl.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna har en rad med 7-11 förstorade, taggiga fjäll på sidan av svansen. Honorna har dem också, men de är mycket mindre och otydliga. Med lite erfarenhet kan djuren könsbestämmas från omkring tre månaders ålder, och som vuxna är honorna dessutom större och tyngre.

Könsmognad nås normalt vid omkring nio månader, men honor kan lägga obefruktade ägg redan vid sex månaders ålder. Håll därför könen åtskilda tills djuren är ett år, och sätt först en hona i avel när hon är fullvuxen och i god kondition. Ett ungt, lätt djur som producerar ägg riskerar att bli tömt på kalk.

PARNING

I naturen förökar sig arten i april och maj. Hanen biter honan i nacken, håller fast henne och för sin svans in under hennes.

I fångenskap sätts aveln igång med en konstgjord vintervila på omkring två månader vid 18-21 °C. Djuren blir slöa och äter bara lite, och könen behöver inte hållas åtskilda under tiden. När temperaturen sedan höjs till det normala börjar parningarna, och några veckor senare kan äggen ses genom honans genomskinliga hud.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger som regel två ägg åt gången, medan unga honor som lägger för första gången kan nöja sig med ett. Äggen har hårt kalkskal, mäter ca 8-11 × 7-9 mm och kan sitta ihop eller ligga var för sig. Honan gräver ner dem i sanden och täcker dem noggrant. Eftersom äggen syns genom huden kan du följa när hon bär ägg och när hon har lagt dem. Antalet kullar per säsong är inte känt.

Äggen är extremt sköra och går lätt sönder. Gräv försiktigt fram dem med fingrarna eller en mjuk pensel, och vrid dem så lite som möjligt. Ge honan kalk och gott om insekter under hela säsongen, och avbryt aveln om hon går ner i vikt.

INKUBATION

Äggen ska själva ligga torrt, men i fuktig luft. Använd en låda i lådan: äggen ligger på torr sand i en liten box, som står i en större box med vått substrat, så att luften omkring dem blir fuktig. Äggen får inte ligga i vått material, och det får inte droppa kondensvatten på dem. I naturen ligger de dock nergrävda i fuktig sand.

Inkubera vid omkring 30 °C. Ungarna kläcks efter ca åtta veckor till två och en halv månad, alltså 56-75 dagar. Det är okänt om temperaturen påverkar ungarnas kön.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna ömsar hud direkt efter kläckningen och börjar äta efter två till fyra dagar. Håll dem som de vuxna, med fin sand, gömställen, en varm zon, lätt sprayning varje dag och de minsta insekterna. De kan mycket väl föds upp i grupper.

När ungarna väl har kommit igång med att äta växer de snabbt och ger sällan problem. Storlek vid kläckning och tillväxt är inte kända, så väg dem regelbundet, och dela upp dem efter storlek om någon halkar efter. Skilj könen åt innan de blir könsmogna.

Hälsa och vanliga misstag

Råden bygger på artens levnadssätt och på erfarenheter med andra ökengeckor. De typiska felen är:

- Överhettning. I naturen undviker geckon värmen genom att gräva ner sig, så värme överallt och ingen sval sand att söka sig ner i är det mest uppenbara felet.
- För mycket fukt. Blöt sand ger mögel, hudproblem och luftvägsinfektioner. Ytan ska torka under dagen.
- Vätskebrist. Tecknen är insjunkna ögon, slöhet och dålig hudömsning. Gör inte hela terrariet fuktigt, men se till att djuret kan dricka droppar varje kväll.
- Fastsittande hudrester på tår och svansspets. Ge lite fuktig sand under ett gömställe, och lossa resterna försiktigt.
- Kalkbrist (benskörhet), särskilt hos unga djur och avelshonor. Tecknen är darrningar, krokiga lemmar och mjuk käke. Använd kalk och D3.
- Sand i tarmen. Använd fin, ren sand, och undvik grovt material som djuret kan svälja av misstag.
- Förlorade svansar. Svansen växer ut igen, men får aldrig sin ursprungliga form.

Sök veterinär med erfarenhet av reptiler om djuret går ner i vikt, inte äter på flera veckor, andas med öppen mun, darrar eller är slött.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.